

نقد شبهه «نولدکه» نسبت به تشویش نص قرآن

تلقی موهوم برخی مستشرقین از اضطراب متن قرآن به واسطه جهل آن‌ها نسبت به تلقی مسلمانان از قرآن است؛ مسلمانان نص ثابتی تحت عنوان قرائت عاصم دارند که مانع هرگونه اضطراب و تغییر در نص قرآن شده است.

تلقی موهوم برخی مستشرقین از اضطراب متن قرآن به واسطه جهل آن‌ها نسبت به تلقی مسلمانان از قرآن است؛ مسلمانان نص ثابتی تحت عنوان قرائت عاصم دارند که مانع هرگونه اضطراب و تغییر در نص قرآن شده است.

تئودور نولدکه که یکی از خاورشناسان شناخته شده است، بخشی از کتاب «تاریخ قرآن» خود را به مباحث رسم الخط و قرائت قرآن اختصاص داده است. موضوع قرائت و رسم الخط قرآن در واقع سابقه‌ای طولانی دارد. قدمت و اهمیت قرائت و رسم الخط باعث شده که آثار زیادی در این مورد تدوین شود، به گونه‌ای که برخی به طور خاص در مورد قرائت یا رسم الخط، آثاری از خود برجای گذاشته‌اند.

نولدکه در تحقیقاتش شبهات و نظرات خود را درباره نص قرآن، قرائات و رسم الخط، مانند نسبت دادن تمام قرائات به پیامبر(ص)، ارتباط حقیقی بین قرآن و قرائات، نبود نص واحد معتبر برای قرآن، ایجاد اختلاف قرائات از لهجه‌های متعدد، اعتبار حدیث سبعة احرف، نسبت اتهام وجود اشکال‌های لفظی در قرآن به پیامبر(ص)، وجود خطا و اشتباه در نص عثمانی و نقصان متن قرآن در زمان حیات پیامبر(ص) را مطرح کرده است.

وی در این اثر خود، تلاش کرده تا وثاقت قرآن را مورد شک و تردید قرار دهد. شبهاتی که وی مطرح کرده است، بعدها مورد توجه سایر مستشرقان مانند، گلدزیهر هم قرار گرفت و آن‌ها در بسط این شبهات ادامه‌دهنده راه نولدکه بودند. قرآن و قرائات دو مقوله جدا از هم هستند و نمی‌توان این دو مقوله را یکی پنداشت. بر اساس این که اختلاف در قرائات باعث شک و شبهه در متن قرآن نمی‌شود، می‌توان دریافت که مستشرقینی مانند نولدکه و گلدزیهر که اختلاف قرائات را عامل شبهه در متن قرآن می‌دانستند، به خطا رفته‌اند.

قرآن وحی‌ای است که بر حضرت محمد(ص) نازل شد، اما اختلاف قرائات وحی از لحاظ حروف و واژه‌ها و چگونگی ادای حروف این واژه‌ها ارتباطی با حقیقت وحی ندارد. آن چیزی که عامل تشریع و تربیت در اسلام است، نص راستین قرآن است و نه قرائات قرآنی. طبق شهادت‌های تاریخی، قرائات مختلف و متعدد در هنگام حیات پر برکت نبی اکرم(ص) وجود نداشته و بعد از حیات پیامبر(ص) و در زمان صحابه به وجود آمد و تا زمانی که حضرت میان مردم بود، قرائت هم واحد بود.

انکار نص واحد معتبر برای قرآن از سوی نولدکه

این سخن نولدکه که می‌نویسد «قرآن متن واحد و معتبر ندارد و باید چنین متنی را برای آن ایجاد کنیم»، شاید همان سخنی باشد که ایگناس گلدزیهر نیز از آن اقتباس کرده و گفته «قرآن به جهت تعدد قرائات، نص واحدی ندارد و هیچ کتابی از جهت اضطراب نص، همانند قرآن نیست... هیچ کتاب قانونگذاری یافت نمی‌شود که جمعی معتقد باشند که آن نص وحی الهی و از قدیمی‌ترین نصوص است و حال آنکه نص آن مضطرب و ناپایدار باشد؛ آنچنان که این اضطراب و ناپایداری در مورد قرآن یافت می‌شود».

هر دوی این سخن‌ها در واقع مستلزم ایجاد شبهه بر وثاقت و اعتبار نص قرآن است و مفهوم سخنش این است که متن قرآن تزلزل، اضطراب و احتمالات دارد و یگانه نیست؛ حال آن‌که هم به صراحت قرآن چنین چیزی درست نیست و هم این‌که اگر با نگاه برون دینی به مسئله نگاه شود، دیده می‌شود که هیچ اضطراب و تشویش و تناقضی درون این متن مقدس وجود ندارد و آیات در یک سوره و همچنین در تمام قرآن دارای تناسب و وحدت است.

دلایل رد تشویش نص قرآن

دلیل قرآنی‌ای که برای رد این ادعا وجود دارد، این آیه از قرآن است که اشاره به وعده خداوند دارد و آمده «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ؛ ما قرآن را نازل کردیم و ما به قطع نگهدار آن می‌باشیم» (حجر/۱۵) و ضمانت الهی نیز هرگز تخلف ندارد، زیرا وعده خداوند تخلف‌ناپذیر است. «إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ؛ به یقین خدا در پیمان تخلف نمی‌کند» (رعد/۳۱) با وعده حفظ و نگهداری توسط خداوند بنابراین سلامت متن قرآن از هر گونه شبهه، اضطراب و بی‌ثباتی تضمین می‌گردد.

یکی دیگر از دلایلی که شبهه اضطراب و بی‌ثباتی در متن قرآن را می‌زداید، مسئله عرضه احادیث بر کتاب خداست. امام صادق(ع) به نقل از پیامبر، می‌فرماید: «نشانگر هر حقی، حقیقتی است و نشانگر هر سخن راست و درستی، نوری. پس آنچه را موافق کتاب خداست، بگیرد و آنچه را با کتاب خدا مخالف است، رها کنید» این امر با احتمال تزلزل در متن قرآن، سازگاری ندارد، زیرا چیزی که اشیای دیگر را با آن می‌سنجند، باید خودش قطعی و مسلم باشد، چون معیار سنجش و امتیاز بین حق و باطل است و معنا ندارد که خود مقیاس، مشکوک باشد و دوم این‌که روایات باید بر همین متن قرآن متواتر و شناخته شده نزد همه مسلمانان عرضه گردد. احادیث زمانی بر کتاب خدا عرضه می‌شود که کتاب خدا و متن آن، قطعی و دارای وثاقت باشد و گرنه عرضه، کاری بیهوده و لغو خواهد بود.

عقل به روشنی حکم می‌کند که احتمال هرگونه اضطراب، تغییر و تبدیل از ساحت مقدس کتابی مثل قرآن کریم به دور است، زیرا قرآن از اول تاکنون مورد عنایت بوده، پیوسته آن را مقدس شمرده‌اند و با نهایت دقت و احترام در تکریم و دست‌نخورده

ماندن آن کوشیده‌اند، زیرا قرآن اولین مرجع آنان در تمام ابعاد زندگی - از مسائل دینی تا فعالیت سیاسی و اجتماعی است. معنای اضطراب و عدم ثبات در نص قرآن، آن است که نص قرآن بر وجوه مختلفی و صور متعددی خوانده شود؛ به شکلی که بین آن‌ها در معنا، مراد و هدف، سازگاری نباشد و وحی از غیر وحی بازشناخته و ثابت از غیرثابت، مجزا نشود، چنین اضطرابی در قرآن منتفی است.

آنچه مستشرقین را به وهم اضطراب متن قرآن چهل آن‌ها به اسباب تلقی قرآن توسط مسلمین است. هم‌اکنون مسلمانان نص ثابتی تحت عنوان قرائت عاصم دارند و ائمه اطهار(ع) نیز قرائت معروف را تأیید کرده‌اند و مانع هرگونه اضطراب و تغییر در نص قرآن شده‌اند. هیچ‌یک از صحابه و تابعان نیز مجاز نبودند از پیش خود تغییری در متن قرآن بدهند و نص قرآن تا به امروز محفوظ مانده است، بنابراین دیدگاه نولدکه و مستشرقان بی‌اساس و متن قرآن از هرگونه اضطراب و تزلزل عاری است و وثاقت و اعتبار آن اثبات می‌گردد.